

การป้องกันและรัฐไทยในการแพร่ระบาดของ ของไวรัสโควิด-19¹

สมชาย ปรีชาศิลปกุล²

Somchai Preechasinlapakun

¹ การเสวนาวิชาการออนไลน์ หัวข้อ “มองวิกฤติ Covid-19 ผ่านชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง” วันที่ 18 เมษายน 2563

² รองศาสตราจารย์, ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ในเรื่องของผลกระทบจากไวรัสโควิดที่กระทบต่อคนจนเมือง ส่วนหนึ่งเป็นชุดงานวิจัยที่มี ศ. ดร. อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ เป็นหัวหน้าทีมใหญ่ และมีกลุ่มเพื่อนนักวิชาการจากสภามิภาคช่วยกันทำ ซึ่งอันนั้นมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลไปในช่วงที่ผ่านมาซึ่งในส่วนนี้คงไม่มาพูดถึง แต่อาจจะมีบางส่วนที่ต้องนำข้อมูลมาพูด ตอนนี้อย่างใหญ่คือเรื่องที่ยากจะนำเสนออีกคือ การประเมินบทบาทของรัฐไทยในวิกฤติไวรัสโควิด-19 ว่าเราจะเห็นอะไรบ้างจากปัญหาที่เกิดขึ้น เราจะทำความเข้าใจในรูปร่างหน้าตาของรัฐไทยในช่วงเวลานี้ได้อย่างไร ซึ่งจะเป็นหลักในการอภิปราย

หากต้องการเข้าใจบทบาทของรัฐในสถานการณ์ไวรัสโควิด-19 อย่างรอบด้าน เสนอว่าควรพิจารณาจาก 3 ด้าน เพราะท่ามกลางสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในบางเรื่องรัฐไทยถือว่าทำได้ดี แต่บางเรื่องดูเหมือนว่าเป็นปัญหา ถ้าจำแนกการพิจารณาออกเป็น 3 ด้านจะทำให้เห็นถึงรูปร่างหน้าตาของรัฐไทยได้ชัดเจนมากขึ้น ในด้านแรก คือ **การบริหารจัดการโรค** การรับมือของการขยายตัวของโรคระบาดหรือไวรัสว่ารัฐไทยรับมือได้มากน้อยขนาดไหนอย่างไร **ด้านที่สอง การบริหารจัดการเศรษฐกิจ** อาจจะเป็นในเชิงมหภาค หรือการบริหารจัดการเศรษฐกิจในเชิงที่เป็นของกลุ่มทุนขนาดใหญ่และขนาดกลาง และ**ด้านที่สาม การบริหารจัดการชีวิตประชาชน** โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตของประชาชนทั่วไป ซึ่งถ้าหากทำความเข้าใจจาก 3 ด้านนี้แล้ว อาจจะทำให้อ่านรัฐไทยว่าหน้าตาเป็นอย่างไร

โดยเริ่มจากเรื่องแรก **การบริหารจัดการโรค** หากหันไปคิดถึงตอนระยะเริ่มต้น (ราวเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563) จะเห็นได้ว่าในช่วงแรกของสถานการณ์ที่เริ่มมีการติดเชื้อเกิดขึ้นและเริ่มมีคนเสียชีวิตเกิดขึ้น ในระยะเริ่มต้นจะเห็นในสิ่งที่เรียกว่าความไม่มีประสิทธิภาพ ความไม่สอดคล้อง ความไม่ร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานรัฐ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ กรณีสนามมวย

ซึ่งเป็นกรณีที่จะสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานรัฐของไทย ในแง่ที่ว่าอำนาจมันแตกกระจายมาก ที่แตกกระจายคือรัฐบาลขอความร่วมมือไปยังสนามมวยให้ยุติการจัดงานแต่ปรากฏว่าไม่ได้รับความร่วมมือ หรือในแง่ของการพยายามที่จะจำกัดการเคลื่อนที่หรือการเดินทางของคนด้วยการปิดห้าง แต่ผลปรากฏว่าผู้คนแห่กลับบ้านโดยเฉพาะกลับต่างจังหวัด หรือแม้กระทั่งการกักตัวของคนที่เดินทางกลับมาจากต่างประเทศ

สิ่งที่เห็นได้ชัดว่าในระยะเริ่มต้นหน่วยงานรัฐดำเนินการค่อนข้างผิดพลาด อันสะท้อนให้เห็นว่ารัฐไทยเป็นรัฐรวมศูนย์แต่แตกกระจาย คือ การที่ต่างคนต่างมีอำนาจ และเป็นการทำงานที่ไม่มีการประสานกัน ในแง่หนึ่งต้องการให้คนอยู่กับที่จึงมีมาตรการปิดห้าง แต่ทำให้ผู้คนไม่สามารถอยู่ได้ก็เลยแห่กลับบ้าน จึงเกิดผลที่เป็นด้านตรงกันข้ามกับความต้องการไปหมด หรือการกักตัวของคนที่เดินทางกลับจากต่างประเทศ คือตกลงมาแล้วจะเอาอย่างไร กักตัวที่ไหน อย่างไร ซึ่งไม่มีความชัดเจน แต่พอในระยะถัดมามีความเห็นที่คล้ายกันคือ ในวันที่นายกรัฐมนตรีออกมาแสดงบทบาทน้อยลง จะพบว่าการจัดการเป็นระบบมากขึ้น คือสังเกตว่าเมื่อไหร่ที่นายกรัฐมนตรีออกมาพูดน้อย ดูเหมือนว่าการจัดการมันจะเป็นระบบไปในทิศทางเดียวกันมาก แต่พอเมื่อไหร่ที่นายกรัฐมนตรีออกมาพูด สิ่งที่เป็นระบบจะดูมันงไปหมด คือถ้าลองนึกถึงนโยบายการเยียวยาของประกันสังคมในตอนแรกภาครัฐบอกว่าจะเยียวยา 3 เดือน บางส่วนบอก 6 เดือน พอนายกรัฐมนตรีกลับมาบอกว่า 1 เดือน ก็เกิดความสับสนว่าตกลงเป็นอะไรกันแน่ ดังนั้น มันจึงสะท้อนถึงความไร้ประสิทธิภาพในการนำของนายกรัฐมนตรี ได้เป็นอย่างมาก

ทั้งนี้ กรณีการรับมือกับโรคระบาดไวรัส สิ่งที่มีนាំทำให้การรับมือของเรื่องพวกนี้มันเป็นไปได้ด้วยดี โดยในแง่หนึ่งคือความเข้มแข็งของ

ระบบสาธารณสุขไทยซึ่งเคยมีบทเรียน มีประสบการณ์ จากกรณีเมื่อ 10 ปีก่อนหน้านี้ ซึ่งระบบสาธารณสุขที่เคยเผชิญหน้ากับโรคระบาดมาก่อน ทำให้มีระบบแต่เดิมรองรับ (ซึ่งไม่ใช่ระบบที่ คสช. สร้างขึ้น) และระบบอันนี้ทำให้การจัดการโรคสามารถดำเนินไปได้ และในขณะเดียวกันบวกกับนโยบายยาแรงของรัฐบาล ซึ่งนโยบายยาแรงของรัฐบาลทำให้ควบคุมโรค การบริหารจัดการโรคอยู่ในระดับที่พอจะรับมือได้ เริ่มเห็นทิศทางหรือการรับมือที่ไปในทิศทางเดียวกัน

นโยบายด้านที่ 2 นโยบายการบริหารจัดการเศรษฐกิจ คือ พอหลังจากที่มีการตระหนักถึงการคุกคามจากไวรัสโควิดมากขึ้น สิ่งที่เห็นตอนแรกคือการปิดห้างซึ่งวันที่ 22 มีนาคม 2563 กรุงเทพฯ ประกาศว่าจะปิดห้าง และ 27 มีนาคม 2563 มีประกาศพระราชกำหนดสถานการณ์ฉุกเฉิน (พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ) แต่ว่ารัฐบาลได้มีการประกาศมาให้อีกก่อน และมีผลบังคับใช้ 27 มีนาคม สิ่งที่น่าสนใจคือยังไม่ได้มีการประกาศ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ผมคิดว่านโยบายที่รัฐบาลได้ออกมาอย่างเป็นระบบมาก คือในวันที่ 22 มีนาคม 2563 ซึ่งทางกรุงเทพฯ ประกาศปิดห้าง ทางกระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์ ได้มีการแถลงข่าวว่าได้ตั้งงบ 1,000,000 ล้านบาท สำหรับเสริมสภาพคล่องในตลาดหลักทรัพย์ หลังจากนั้นก็มีนโยบายอื่นๆ ติดตามมาอีกมาก มีการให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ soft loan แก่ธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจ คือถ้าหากกลับไป 22 มีนาคม 2563 รัฐบาลยังไม่รู้เลยว่าจะจัดการอย่างไรกับคนที่หยุดงาน แต่ว่าสามารถเตรียมการไว้เรียบร้อยแล้วสำหรับตลาดหลักทรัพย์ วงเงิน 1,000,000 ล้านบาท ในแง่นี้ ต้องยอมรับว่ารัฐบาลชุดนี้แก้ไขได้ดีมาก ในการรับมือกับระบบเศรษฐกิจเชิงมหภาค คือ รวดเร็ว ทั้งที่ยังไม่ได้ประกาศ พ.ร.ก. ฉุกเฉินฯ แต่สามารถออกนโยบายนี้มาอย่างรวดเร็ว เป็นระบบหน่วยงานรัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง

คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์ มีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน นี่คือการ
ทำงานที่รวดเร็ว เป็นระบบ รอบด้าน เป็นที่น่าชื่นชม ในขณะที่ยังไม่มี
ความชัดเจนว่าจะเยียวยาประชาชนอย่างไร ถ้านึกถึงตอนที่อาจารย์จากคณะ
เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอว่าเราควรใช้เป็นการให้
สวัสดิการถ้วนหน้ากับคนที่ได้รับผลกระทบ รองนายกรัฐมนตรี คุณสมคิด
(จาตุศรีพิทักษ์) บอกว่าถ้าทำแบบนั้นกู้กันจนตาย แต่กรณีหาเงินมาสนับสนุน
ตลาดหลักทรัพย์ไม่เคยมีใครพูดถึงว่าต้องกู้กันจนตายทั้ง ๆ ที่วงเงินไม่ใช่น้อย
เพราะฉะนั้นอันนี้ด้านที่ 2 ด้านการบริหารจัดการเศรษฐกิจซึ่งมีรายละเอียด
ค่อนข้างมาก ซึ่งสรุปคือรัฐทำได้

ด้านที่ 3 คือ ด้านการบริหารจัดการชีวิตประชาชน ซึ่งเป็น
ประเด็นใหญ่ที่สุดที่ควรจะต้องพูดถึง หลังจากที่เราพูดถึงการแพร่กระจายของโรคระบาด ผมคิดว่านโยบายและกฎหมายของรัฐออกมา
เป็นจำนวนมาก พอออกมาเป็นจำนวนมากมันจะกระทบสิทธิเสรีภาพ
ของประชาชนในหลายด้าน เช่น การทำมาหากิน เสรีภาพในการประกอบอาชีพ
เสรีภาพในการเดินทาง ซึ่งเสรีภาพพวกนี้หากมีความจำเป็นรัฐก็สามารถ
จำกัดได้ แต่ถ้าการจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพส่งผลกระทบต่อ
ประชาชน เช่น ปิดห้างทำคนตกงาน ปิดตลาดทำให้คนขายของไม่ได้
อย่างไรก็ตาม ถ้าต้องการจะจำกัดสิทธิเสรีภาพด้านต่าง ๆ ก็เป็นหน้าที่ของรัฐ
ในการที่จะสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน รวมถึงชดเชยเยียวยาในส่วนที่จำเป็น
เช่น อาหาร เงินเยียวยา อันนี้คือเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะว่าเราจะเห็น
ได้ว่านโยบายยาแรงของรัฐบาล สิ่งที่เกิดขึ้นคือมันกระทบกับชีวิตคนเป็น
จำนวนมาก

ในระยะเริ่มต้น นโยบายในด้านนี้ไม่มีความชัดเจน ไม่มี
ประสิทธิภาพ ตอนแรกให้ประชาชนอยู่บ้าน คำถามคืออยู่บ้านเยียวยาอย่างไร

เช่น ประชาชนที่อยู่ในประกันสังคมจะได้หรือไม่ได้รับการเยียวยา ก็พูดกันไปคนละแบบ มาจนกระทั่งถึงตอนนี้ (เมษายน 2563) ก็คือ นโยบายเยียวยา 5,000 บาท แต่จะครอบคลุมใครบ้าง ข้อมูลล่าสุดจากทางภาครัฐคือ คนผ่านเกณฑ์ได้รับการเยียวยา 5,000 บาท ประมาณ 3 ล้านคน จากคนลงทะเบียนประมาณ 27 ล้านคน ประมาณ 1 ใน 9 หรือประมาณ 10% เท่านั้น ซึ่งถือว่าน้อยมาก ทำให้เป็นปัญหาวานโยบายเยียวยา 5,000 บาทครอบคลุมใครบ้าง ประกันสังคมจ่ายให้ใคร จ่ายเท่าไร? การเยียวยาจากประกันสังคมนี้มีความชัดเจนขึ้นเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2563 หลังจากที่เรื่องนี้ถูกดำเนินการเมื่อประมาณกลางเดือนมีนาคม เป็นต้นมา โดยทางสำนักงานประกันสังคมได้เคาะตัวเลขออกมาชัดเจนว่าคนที่หยุดงาน หรือคนที่นายจ้างปิดกิจการก็ได้รับการเยียวยา เพราะฉะนั้นในระยะต้นจึงมีปัญหามาก ระยะต่อมา 5,000 บาท ดูเหมือนจะเป็นตัวเลขที่รัฐบาลยืนยัน คำถามคือกี่เดือน ตอนแรกจะให้ 3 เดือน ต่อมามีคนออกมาพูดว่าอาจจะให้ถึง 6 เดือน ประชาชนบอก 6 เดือนก็ดี คุณประยุทธ์ออกมาบอก 1 เดือน คือตกลงเป็นอย่างไกันแน่ แต่ในภายหลังก็จะกลับมาที่ 3 เดือน สำหรับคนที่เข้าเกณฑ์ก็ยังเป็นปัญหาระบบการคัดกรองที่บอกใช้ AI (การประมวลผลโดยระบบคอมพิวเตอร์) เราก็เห็นปัญหา ซึ่งแน่นอนว่า AI ไม่ได้คิดได้ด้วยตัวเองต้องมีคนใส่ข้อมูลลงไป ปัญหา คือเรามีระบบฐานข้อมูลของกลุ่มอาชีพของกลุ่มประชากรในสังคมไทยเพียงพอหรือไม่ ตัวอย่างที่เป็นข่าวและทำให้รู้สึกได้ว่าเป็นปัญหาอย่างมาก เช่น คนขี่วินมอเตอร์ไซด์เรียน กศน. (การศึกษานอกโรงเรียน) มีสถานภาพเป็นนักศึกษา ก็จะไม่ได้รับการเยียวยา และมีข้อมูลอื่นๆ อีกมากที่เราารู้สึกว่าระบบ AI มันไม่สามารถจัดการกับฐานข้อมูลนี้ได้ หรือระบบจัดการฐานข้อมูลเกษตรกรที่ใช้กันอยู่ ใช้ฐานข้อมูลปีไหน ใช้ฐานข้อมูลอย่างไร นั่นคือสิ่งที่เกิดขึ้นในระยะต้น

ในระยะต่อมาดูเหมือนจะมีความชัดเจนอยู่บ้าง แต่ระบบปัญหาสำคัญของเรื่องนี้อยู่ที่ระบบคิดว่าจะคิดอย่างไร งานวิจัยที่ทางกลุ่มทำและเสนอไปมีสาระสำคัญ คือ ต้องปรับเปลี่ยนจากวิธีคิดจากที่เป็นการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ให้เปลี่ยนเป็นสวัสดิการถ้วนหน้า คือหมายความว่าเราต้องคิดว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ครั้งนี้ เพราะฉะนั้นแทนที่ให้เราใช้เกณฑ์คัดเข้า (inclusion criteria) ซึ่งไม่มีข้อมูลที่สมบูรณ์เพียงพอมันทำให้คนจำนวนมากตกหล่น เราจึงควรใช้เกณฑ์คัดออก (exclusion criteria) แทน เพราะว่าจะมีฐานข้อมูลที่ชัดเจนซึ่งสามารถดำเนินการได้ เช่น ข้าราชการระดับสูง สมาชิกวุฒิสภา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ควรต้องถูกคัดออกเพราะว่าไม่ได้รับผลกระทบแต่อย่างใด รวมถึงอาจารย์มหาวิทยาลัยก็ควรคัดออก เนื่องจากยังรับเงินเดือนเหมือนเดิมและยังสามารถทำงานกันได้เหมือนเดิม ประเด็นสำคัญคือการเปลี่ยนวิธีคิดเรื่องนี้ คือจากการสงเคราะห์ผู้ยากไร้แล้วไปตระเวนหาคนจน คนยากไร้ คนได้รับผลกระทบท่ามกลางข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ การใช้เกณฑ์การคัดออกจะทำให้คนจนไม่ถูกคัดออกแน่นอนอาจมีคนฐานะดีหลงรอดเข้าไปในมาตรการนี้ แต่หัวใจสำคัญคือ คนจนจะไม่ถูกคัดออก นโยบายการคิดแบบนี้คือการทำให้คนจนทุกคนควรต้องได้รับการอุดหนุนหรือเป็นสวัสดิการจากรัฐ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือข้อเสนอแบบที่ให้เป็นสวัสดิการถ้วนหน้า

แต่รองนายกรัฐมนตรีกลับบอกว่าต้องกู้กันตาย พระราชกำหนดเงินกู้รอบแรก 1,000,000 ล้านบาท จำนวน 600,000 ล้านบาท บอกว่าจะเอามาเยียวยาประชาชน หากยึดตามตัวเลขบฯ 2 กลุ่ม แล้วตัดข้าราชการและบุคลากรรัฐออก แล้วคำนวณเฉพาะแรงงานซึ่งอันนี้เป็นตัวเลขแบบประมาณการ ถ้าเอาเฉพาะแรงงานนอกระบบ ซึ่งหมายถึงแรงงานที่ไม่ได้จดทะเบียน และแรงงานที่ไม่ได้อยู่ในประกันสังคมจะมีอยู่ประมาณ 22 ล้านคน ให้คนละ 5,000 บาท 3 เดือน ใช้งบประมาณ 330,000

ล้านบาท วงเงินเยียวยาเงินกู้รอบแรกพระราชกำหนดรอบแรกขอมา 600,000 แล่นล้านบาท ถ้าจะรวมหมดทั้งแรงงานในระบบประกันสังคม แรงงานนอกประกันสังคม แล้วบวกต่างด้าวอีกประมาณ 2 ล้านคน แรงงานทั้งหมดนี้คือ 36 ล้านคน จ่ายให้ 5,000 บาท 3 เดือน เท่ากับ 540,000 ล้านบาทครับ คำถามก็คือจะทำให้ต้องกู้กันจนตายหรือไม่ คำตอบคือ ไม่กู้จนตาย เวลาผู้มีอำนาจรับผิดชอบจะตอบปัญหาเรื่องนี้ ควรต้องตอบข้อมูลหรือฐานข้อมูล และตัวเลขที่ชัดเจน ไม่ใช่อยู่ดี ๆ มาพูดว่ากู้กันจนตาย

จากที่กล่าวมาทั้ง 3 ด้าน ถ้าต้องให้เกรดหรือจะประเมินผลการทำงาน ในลักษณะเดียวกันกับการให้เกรดนักศึกษา เกรดในแต่ละด้านจะออกมาได้ ดังนี้

ด้านที่ 1 การบริหารจัดการโรค อันนี้ผมให้ B คือหมายความว่าดี แต่ว่าตอนเริ่มต้นมันซบซู่ระ หมายความว่า การประสานงาน การรับช่วงกัน การประสานนโยบายมันไม่ดี แต่พอในระยะต่อมาก็ดีขึ้น

ด้านที่ 2 การบริหารจัดการเศรษฐกิจ ในประเด็นนี้เป็นสิ่งที่รัฐ ตอบสนองได้อย่างดีมาก การเสนอความช่วยเหลือต่อตลาดหลักทรัพย์ กลุ่มทุนขนาดใหญ่ มีการทำงานที่เป็นระบบ รอบด้าน รวดเร็ว ฉับไว มาก่อนการประกาศใช้ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน จึงสมควรได้ B+ อยู่ในระดับดีมาก

ด้านที่ 3 การบริหารจัดการชีวิตประชาชน ให้ F ตก แปลว่าอะไร อยากยกตัวอย่างประกอบให้ชัดเจน ดังนี้

กรณีประตู่ท่าแพ เชียงใหม่ วันที่ 17 เมษายน 2563 มีคน ไปแจกอาหาร ภาพที่เกิดคือคนจำนวนมากเข้าแย่งกันแถวรอรับอาหาร โดยไม่กลัวการติดเชื้อไวรัสโควิด ในงานวิจัยที่ไปสัมภาษณ์คนจนเมือง

ทุกคนตระหนักถึงปัญหาเรื่องโรคไวรัส แต่ว่านอกจากปัญหาเรื่องโรคไวรัสแล้ว ยังมีปัญหาเรื่องไม่มีกิน ข้อมูลที่เราเก็บมาจากทั่วประเทศ กลุ่มคนจนเมือง 90% ได้รับผลกระทบซึ่งอาจมากหรือน้อยแล้วแต่กลุ่มไป แต่ 90% ได้รับผลกระทบ เรื่องรายได้มีจำนวนมากรายได้หายไปถึง 50% และประมาณ 90% ได้รับผลกระทบค่อนข้างแรง ภาพคนจำนวนมากต่อแถวแย่งกันรับอาหารบอกได้ถึงความล้มเหลวของรัฐ กล่าวคือแม้ว่าผ่านการแพร่ระบาดและการใช้นโยบายปิดเมือง (lockdown) สิ่งที่เกิดขึ้นในเชียงใหม่และคงก็เกิดขึ้นในที่อื่น ๆ เช่นกัน เมื่อมีการแจกอาหาร คนก็ไปเบียดแย่งกันโดยไม่สนใจต่อเรื่องปัญหาความปลอดภัย แต่หากถามว่าเขาสนใจหรือไม่นั้น คิดว่าเขาสนใจแต่เขาไม่มีจะกิน แล้วหน่วยงานรัฐทำอะไรอยู่ จึงต้องตัดเกรด F

สำหรับความสามารถในการบริหารจัดการชีวิตประชาชน เฉพาะที่เชียงใหม่ไม่เห็นหน่วยงานรัฐช่วยเรื่องการแจกจ่ายอาหารอย่างเป็นระบบให้กับผู้คน การแจกจ่ายที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดขึ้นโดยใคร ผมคิดว่าทั้งหมดเกิดขึ้นโดยสามัญชนคนตัวเล็กช่วยกัน สำหรับที่เชียงใหม่มีความพยายามจะรวบรวมว่ามีการอาหารแจกที่ไหนบ้างตั้งแต่เช้า เทียง เย็น แล้วคนก็ไปตามที่มีการแจกของประชาชน ผมว่าเป็นความดีงามที่ควรช่วยกัน แต่ว่าจะให้คนตัวเล็กตัวน้อยมาแจกทุกวันก็เป็นเรื่องที่เป็นไม่ได้หรอกครับ สำหรับประชาชนแล้วอาจจะระดมและให้ความช่วยเหลือกันได้สักเดือนสองเดือน สิ่งที่ต้องการคือรัฐบาลต้องเข้ามาดำเนินการซึ่งจนกระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่เห็นการขยับอะไรจากภาครัฐ ในแง่การบริหารจัดการชีวิตประชาชน จึงเป็นด้านที่สอบตกอย่างสิ้นเชิง

สิ่งที่สามารถเป็นข้อสรุปที่มีต่อรัฐไทยในขณะนี้ คือรัฐตระหนักถึงปัญหาโรคระบาด ระบบเศรษฐกิจมหภาค แต่สำหรับชีวิตประชาชนอยู่ในลำดับท้ายที่สุด สิ่งที่รัฐตระหนักเป็นเรื่องแรกคือ โรคระบาด จึงได้มี

การออกนโยบายและมาตรการต่างๆ ตามมาด้วยระบบเศรษฐกิจ เพราะไม่อยากให้ระบบเศรษฐกิจต้องได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงซึ่งจะเชื่อมโยงกับชีวิตประชาชนด้วย อย่างไรก็ตาม การให้น้ำหนักกับแต่ละปัญหามีความแตกต่างกัน และปัญหานี้ไม่ใช่ปัญหาในเชิงปัจเจกของผู้นำของนายกรัฐมนตรี หรือของรองนายกรัฐมนตรี ไม่ได้เป็นเรื่องศีลธรรมส่วนตัว ไม่ใช่เป็นเรื่องว่าคนคนไหนไม่สนใจคนจน คนยากไร้ แต่เรื่องนี้อธิบายได้ด้วยโครงสร้างทางการเมือง ผมอยากจะเรียกสิ่งที่เห็นในขณะนี้ว่าเป็นสถานะ “ความใจดำรวมหมู่ของผู้มีอำนาจ” หรือถ้าพูดอีกแบบหนึ่งว่า นี่คือการ “ไม่เห็นหัวประชาชนเชิงโครงสร้าง” โดยทั้งหมดนี้สัมพันธ์กับโครงสร้างของการเมืองที่อยู่กับรัฐธรรมนูญไทยโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญ 2560 เป็นเงื่อนไขสำคัญซึ่งทำให้ระบบการเมือง และระบบราชการพ้นไปจากการกำกับของสังคม เพราะฉะนั้น เมื่อใดที่รัฐบาลองค์กรอิสระ กองทัพ ส.ว. ตุลาการ รวมถึงหลายองค์กร ก็ล้วนแต่ไม่เข้าใจความทุกข์ยากของประชาชน หรือแม้กระทั่งหลายคนที่ไม่เข้าใจข้อจำกัดของการอยู่บ้าน (หยุดเชื้อ เพื่อชาติ) คนจำนวนมากอยู่บ้านไม่ได้ หากจะอยู่บ้านได้เขาจะต้องมีเงินเดือน แต่เขาไม่มีเงินเดือนก็ต้องออกมาทำงานข้างนอก โครงสร้างทางการเมืองที่เป็นอยู่ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่าการไม่เห็นหัวประชาชนอยู่ในโครงสร้าง ไม่ได้เป็นปัญหาในเชิงปัจเจก ปัญหาเชิงโครงสร้างที่มันทำให้ระบบการเมืองมันไม่ตอบสนองต่อชีวิตประชาชน ปลอ่ยให้คนวิ่งไล่ข้าวก่ลองวิ่งไล่มาฆ่า วิ่งไล่สิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เขาถือว่าอันตราย ในเชิงใหม่สิ่งที่ปรากฏคือ ไม่มีหน่วยงานรัฐไหนรู้สึกว่าจะต้องเดือดร้อน ทุกคนก็จะบอกว่าไม่เป็นไร ไม่โดนรัฐบาลส่วนกลางด่าก็ไม่มีไร สำหรับรัฐบาลส่วนกลางแล้วโดยตัวระบบการเลือกตั้งหรือระบบการเมืองมันทำให้เขาไม่ต้องยืนอยู่กับประชาชนมาก แต่ควรต้องไปยืนอยู่กับอำนาจ ไปยืนอยู่กับ ส.ว. ไปยืนอยู่กับส่วนต่าง ๆ แน่แน่นอนว่าถึงไม่ใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ไวรัสโควิดก็ยังคงแพร่ระบาดอยู่ แต่การ

บริหารจัดการชีวิตประชาชนอาจไม่ได้เป็นแบบนี้ ไม่ได้ถูกโยนไว้ข้างหลัง ฉะนั้น ถ้าเกิดอ่านโครงสร้างของรัฐไทยภายใต้วิกฤตครั้งนี้ก็จะทำให้เข้าใจได้ชัดเจนว่ารัฐไทยรูปร่างหน้าตาตอนนี้เป็นแบบไหน

ท้ายที่สุด สิ่งที่เป็นกังวลก็คือการที่รัฐไปขอบริจาคกลางอากาศ กับมหาเศรษฐี (นายกรัฐมนตรีออกรายการโทรทัศน์และเรียกร้องให้มีการบริจาค) ต้องไม่ลืมว่าสิ่งหนึ่งที่เป็นบทเรียนเสมอมาก็คือว่าระหว่างพวกกลุ่มนายทุนธุรกิจขนาดใหญ่กับรัฐบาล เมื่อไรที่เป็นการพึ่งพาอาศัยกันแบบไม่โปร่งใสก็มีแนวโน้มที่จะสร้างและนำไปสู่การสร้างนโยบายที่เอื้อแต่ประโยชน์ของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ซึ่งจะเป็นการซ้ำเติมปัญหาเรื่องความยากจน รัฐไม่ควรขอบริจาคจากนายทุนขนาดใหญ่หรือมหาเศรษฐี แต่สิ่งที่ควรทำคือ สร้างระบบที่จะทำให้คนต้องเสียภาษีและนำมาใช้จ่ายกับระบบสาธารณสุข ระบบการศึกษาหรืออะไรต่างๆ ซึ่งสำคัญมากกว่า แต่ทั้งหมดนี้อาจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อรัฐธรรมนูญ 2560 ได้ถูกจัดการในอนาคตด้วย